

ANTHONY CURTIS • **Virginia Woolf**

ANTHONY CURTIS 1926'da doğdu. Merton College'da öğrenim gördükten sonra Sorbonne'da İngilizce dersleri verdi. Daha sonra edebiyat gazeteciliğine geçti ve *The Times*'ın edebiyat ekinde editör yardımcısı olarak çalıştı. 1960-70 arasında *Sunday Telegraph*'ta, 1970-90 arasında ise *Financial Times*'da sanat ve edebiyat editörlüğü yaptı. Somerset Maugham, Henry James ve Seamus Heaney'nin eserleri üzerine incelemeler yaptı ve tiyatro eleştirileri kaleme aldı. *BBC Radyosu* için oyunlar hazırladı. Edebiyat editörlüğü yaptığı döneme ilişkin gözlemlerine ve bu alana ilişkin görüşlerine yer verdiği *Lit Ed: On Reviewing and Reviewers* adlı kitabı 1998'de yayımlandı.

Virginia Woolf. Bloomsbury & Beyond

© 2006 Anthony Curtis

Bu kitabın yayın hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Haus Publishing Limited'dan alınmıştır.

İletişim Yayınları 1762 • Biyografi Dizisi 18

ISBN-13: 978-975-05-1057-1

© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2012, İstanbul

EDİTÖR Berna Akkayal

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ H. Halûk Sağkal

DİZİN Burcu Tunakan

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Çağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ANTHONY CURTIS

Virginia Woolf

Bloomsbury ve Ötesi

*Virginia Woolf
Bloomsbury & Beyond*

ÇEVİREN Özge Çağlar Aksoy

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	7
Hyde Park Gate 22 Numara.....	15
Küçük Keçi.....	32
Kendi başlarına.....	57
Yayına Hazırlık.....	66
Apostolik Yaklaşımlar.....	85
Leonard ile Hayat.....	113
Duvardaki Lekeler.....	130
Monk's House.....	156
Karakter Meseleleri.....	171
Lesbos.....	195
Kadınlar, Dalgalar ve Kanatlar.....	220
Yayıncılık İşleri.....	238
Bağışlar.....	263
Son.....	278
DİPNOTLAR.....	299
TEŞEKKÜR.....	301
SEÇKİ.....	303
KİŞİLER.....	309
KRONOLOJİ.....	317
DİZİN.....	325

GİRİŞ

Virginia Woolf'un çalışmalarını 1942 yılında 16 yaşındayken okumaya başladım. Batı Sussex, Midhurst'te yatılı kaldığım ilköğretim okulunda Fransızca dersi veren okul müdürünün eşi, eski Virginia Woolf hayranlarındandı. Okul kütüphanesinde *Common Reader*'ın [Sıradan Okuyucu] iki cildini ve Woolf'un romanlarını görmüştü. Bize, Mrs. Woolf'un hayatının bir kısmında akıl hastalığına yakalandığını ancak bunu atlattığını ve akıl hastası olmanın nasıl bir şey olduğuyla ilgili dikkat çekici bir anlatım sunabildiğini anlattı. Sonrasında, 1941'in Mart ayında hastalığının geri gelmekte olduğunu hissetmiş ve Ouse Nehri'nde yaşamına son vermişti.

Ölümünün hem zaman hem de yer açısından yakınlığı, kitapları aracılığıyla son derece güçlü ve etkili şekilde bize ulaşan düşüncelerine dokunaklı bir yan katıyordu. İkinci Dünya Savaşı sırasında geceleri yaşanan karartmalarla ve yatakhane yatarken duyduğumuz Almanya'ya doğru uçan

Julia, Vanessa, Virginia ve Thoby Stephen, Talland House'un önünde.

bombardıman uçaklarının homurtularıyla dolu yatılı okul hayatında, Mrs. Dalloway'in vereceği parti için çiçek almak üzere güzel bir yaz sabahında Westminster'dan Bond Sokağı'na, yol boyunca hava saldırılarına karşı herhangi bir sığınağa rastlamaksızın gittiği düşüncesi bizi memnun ediyor, içimizi açıyordu. Mrs. Lucas, *Dalgalar*'ın* monologlarına vaktinden önce balıklama dalmamız konusunda bizi uyardı. Bunları çözme işine ancak büyüyüp olgunlaşınca girişebileceğimizi söyledi.

Bu, beni dosdoğru kitaba sevk etti. Okumanın anlamaktan kolay olduğu sonucuna vardım. Olay örgüsü bulmaya çalışırken karşıma çıkan betimlemeler beni etkisi altına aldı. Kitabı okuduğumu kendisine söyleyince, bana konusunun ne olduğunu düşündüğümü sordu. "Şeyy," diye başladım tereddütle, "altı kişi var ve hepsi de 'Ben kimim?' sorusunu sorar gibi görünüyor." Yorumum bu kadardı; ancak o üsteledi: "Evet, devam et; sence bu sorunun cevabı ne olabilir?" Sessiz kaldım. "Birbirlerinde yaşıyorlar," dedim. "Kendilerini birbirlerinin zihinlerinde görüyorlar ve bu sayede oldukları kişi haline geliyorlar." Sanırım *Dalgalar*'ı bir arada tutan şeyin bu tanımı, bulunabilecek en iyi tanımlardan biri sayılabilir.

1948'de İngilizce lisans eğitimim için Oxford'a gittiğimde (aradaki 4 yıl İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde geçti) hem bende hem de okuyucu kitlesinde bir fikir oluşmuştu. Öğretim görevlilerinden Lord David Cecil, Virginia Woolf'un çalışmaları hakkındaki olumlu görüşlerini bildirdi. Virginia ile tanışmış ve Bloomsbury toplantılarından bazılarında katılmıştı. Virginia'yı E.M. Forster ile benzer görüyordu. "Her ikisi de son derece uygar," diye yazmıştı, "kılı kırk yaran bir rafinelik en üst noktasına ulaşmış olan ince bir duyarlılık ve keskin, araştırmacı bir zekâya sahipler". Ce-

(* *The Waves* [Tr.: Çev., Oya Dalgıç, İletişim Yayınları, 8. baskı, 2011].

cil, Woolf'un önemli bir gözlemini alıntılar: "Hayat simetrik olarak sıralanmış bir dizi at arabası lambası değildir; hayat bizi tüm bilincimizle sarıp kuşatan parlak bir ışık halkası, yarı saydam bir zardır." Virginia'nın burada demek istediği, önceki romancıların "doğrusal" anlatı metotları aracılığıyla ileri sürdüklerinin aksine, yaşam tecrübemizin bir atın çektiği iki tekerlekli, iki yanında lambaları olan ve ön tarafı aydınlatan bir at arabasının düzenli ilerlemesi gibi bir yapıya sahip olmadığıdır. Ona göre, hayatı, geçmişteki anıların şu an yaşadıklarımıza mütemadiyen ışık tutarak yarıda kestiği, birbirinden kopuk bir dizi an olarak yaşar ve tecrübe ederiz. Virginia'nın anlatı metodu bu anları ana karakterlerinin bilinçlerinde tasvir etme yönünde bir girişimdi. Cecil, Virginia'yı savunmasına Virginia Woolf'un bir romancı olarak güzele hayran olduğunu söyleyerek devam eder. Bu onun güçlü ve zayıf yanıdır. "Virginia Woolf dünya hakkında dopdolu, son derece uç bir algıya sahip, güzelliği en üstün değer sayan biriydi," diyordu Cecil. "Yaşamındaki en önemli anlar estetik duygusunu en yoğun tecrübe ettiği anlarıdır."¹ Cecil'in cesur bir savunmaydı; ancak o dönemde Virginia'nın ününe çok da yararı olmamıştı.

Cambridge eleştiri dergisi *Scrutiny* edebî eleştirinin estetik değil ahlaki olması gerektiği görüşündeydi. F.R. Leavis, Mrs. Woolf ve Woolf'un hayat-zarı hakkında şöyle yazmıştı: "Yarı saydam olabilir; ancak o tür zihin meşguliyetlerine (istemli ve ahlaki) kişinin onun hakkındaki farkındalığıyla aslında bir zihin meşguliyeti olarak duyumsanmayan dış dünyanın eşlik ettiği her tür tecrübeyi dışarıda bırakmış gibi görünüyor."² Dr. Leavis'i English Club'da konuşma yapmak üzere 1949 yılında Oxford'a davet ettik. Son derecede kala-

1 David Cecil, "Two Twentieth Century Novelists", *Poets and Storytellers* (1949) içinde.

2 F.R. Leavis, "After To the Lighthouse", *Scrutiny*, sayı 10, 1942.

balık olan toplantıdaki ilk sözleri şunlardı: “Eğer istediğimi yapabileseydim, estetik kelimesi dilden çıkartılırdı.”

Akademik çevrenin dışından bir isim olan Graham Greene, Leavis ile benzer bir noktaya daha yalın bir ifadeyle değinerek eleştirel bir saldırı başlattı. Henry James’in ölümünden sonra, “İngiliz romanındaki dinî yön kayboldu ve dinî yönle birlikte insan eyleminin önemi duygusu da yok oldu. Roman dünyası bir boyutunu kaybetmişe benziyordu: Mrs. Virginia Woolf ve Mr. E.M. Forster gibi seçkin yazarların karakterleri kâğıttan bir dünyada karton semboller gibi gezinip duruyordu.”³

Yazar olarak nahoş kısa hikâyelerle isim yapmış olan Angus Wilson, 8 Ağustos 1950’de BBC Üçüncü Kanal radyo yayınında Virginia’nın bilinç akışı metoduna küçümser bir tarzda yaklaştı ve Virginia Woolf’un romanları hakkındaki eleştirilerini dile getirdi. Etkili bir edebiyat gazetecisi olan John Raymond, *New Statesman*’de hem Woolf hem de Forster’ı kötü ve tatsız şeylerden uzak, korunaklı yaşam görüşleri nedeniyle esprili bir şekilde eleştirdi. Bu durum eleştiriye Virginia’nın hemen yanı başına kadar getirmişti. Kocası Leonard Woolf, Virginia’nın değerli yazarlarından biri olduğu bu derginin müdürüydü. Leonard eleştiri hakkında açıkça bir yorumda bulunmadı, ancak Raymond’ı öğle yemeğine davet etti.

Karısının 1915 yılından ölümüne dek düzenli olarak tuttuğu günlükten bölümler yayımlamaya karar verdiğinde, akıntı tersine dönmeye başlamıştı. Günlük, toplam yirmi altı ciltten oluşuyordu. Leonard, birçok bölümün, ismi geçen kişiler hayatta olduğu sürece yayımlanamayacak kadar “kişisel” olduğunu düşünmesine rağmen, Virginia’nın çalışmalarından bahsettiği tüm bölümlerin yayımlanabileceğine karar verdi ve bunları 1953 yılında *Bir Yazarın Güncesi** adı altında derledi. Bu günlük, okuyucularına yeni bir Vir-

3 Graham Greene, “An English View of François Mauriac”, *The Windmill*, 1946.

(*) *A Writer’s Diary* [Tr.: Çev. Fatih Özgüven, İletişim Yayınları, 2008].

ginia Woolf armağan etti. Bir yazar olarak sahip olduğu birçok yeteneğe ek olarak, bir de içgözlem ve kişilik analizi becerisi olduğu ortaya çıkmıştı. Dikkatler eserlerinden kadına ve ölümünden sonra düzenli aralıklarla yayımlanan deneme ve hikâye derlemeleriyle tekrar eserlerine kaydı. Virginia'nın yıldızı yeniden parlamıştı ve geçmişte adını kirletenler arasında yer alan Angus Wilson fikrini değiştirmişti.

Bu sırada hayatta olan ve olmayanlar hakkında yayımlanacak olan yazıların “fazlasıyla kişisel” olduğu görüşü hızla değişmekteydi. Michael Holroyd'un 1967 ve 1968 yıllarında yayımlanan kalın iki ciltlik Lytton Strachey biyografisinde Strachey'in ve mensubu olduğu Bloomsbury topluluğunun diğer üyelerinin birbirini izleyen homoseksüel aşkları hakkında yapılan ayrıntılı açıklamalar, söz konusu yaklaşımla ilgili değişikliği hepimize açıkça gösterdi. Lytton'ın olumsuz yanlarını bütün ayrıntılarıyla okuyabiliyorsak, Virginia'nın kileri de öğrenemez miydik?

Leonard Woolf 1969 yılında hayatını kaybedince, Virginia'nın hikâyesini tümüyle anlatan bir biyografinin de yolu açılmış oldu. Çalışma 1972 yılında sanat tarihçisi olan yeğeni Quentin Bell'in kaleminden iki cilt halinde yayımlandı. Gereken malzemenin hemen hepsine sahip olan Profesör Bell bir biyografi yazarı olarak şanslıydı. Bell bu fırsatı son derece iyi kullandı. Kaleme aldığı biyografiyi gölgede bırakan hiçbir çalışma olmadı, kanımca olmayacak da. Diğerleri Bell'in sağlam temelini üzerine kendi yapılarını inşa etmişlerdir ve etmeye devam edeceklerdir. Günlüğün ve günümüze dek ulaşan 3.000'i aşkın mektubun tamamını yayımlama kararı da aynı zamanda alınmıştır. Günlükler beş cilt, mektuplar ise altı cilt halinde 1970'li yıllardan başlayarak 1980'lere dek yayımlandı. Bunların o yıllardaki büyük İngiliz yayıncılık hadiseleri arasında en önemlileri olduğu söylenebilir.

Sonrasında edebiyat editörlüğünü yaptığım iki ulusal gazetenin (*The Sunday Telegraph* ve *Financial Times*) konuya hâkim noktasından bu gelişimleri ve Virginia Woolf'un kendisini küçümseyenler karşısındaki zaferini, 20. yüzyılın en önemli romancıları arasında yerini alışımı ve tartışmalara yol açan yazılarıyla feminist hareketin ikonlu oluşunu izleme ve inceleme fırsatı buldum.

Üstesinden gelmek zorunda kaldığı zorlukları ve sürekli yeni bir şeyler yapma yolundaki gayretini öğrendikçe, çalışmalarına olan hayranlığım giderek arttı. Yaşamının ve çalışmalarının tümünü, kendisinin –ve Dr. Johnson'ın– hedef aldığı okuyucular için görece kısa bir kitaba sıkıştırmaya çalışmak, karşı koymanın imkânsız olduğunu düşündüğüm zorlu bir işti ve sonunda bu çalışma ortaya çıktı. Az önce bahsettiğim günlükler ve mektuplar olmaksızın bunu başaramazdım. Alıntı yapmam için verilen izinlere fazlasıyla minnettarım. Önceden yazılmış olan biyografilerden ve Virginia Woolf konulu çalışmalardan çokça şey öğrendim ve söz konusu çalışmaların yazarlarına teşekkür borçluyum. Son olarak da yazdıklarımı kontrol eden, bilgisayara giren ve yeterince açık olmadığını düşündüğü bölümleri gösteren azimli, sabırlı yardımları ve destekleri için eşim Sarah'ya, benzer dikkati için Haus Publishing'deki editörüm Stephen Brown'a son derece minnettarım. Var olabilecek anlaşmazlık ve hatalardan sorumlu olduğumu söylemeliyim.

Kensington, Londra, Ağustos 2005